

MÜTALİƏ MƏDƏNİYYƏTİNİN FORMALAŞDIRILMASI

Aida Hüseynova,
*Hacıqabul rayonu, A.Dadaşov adına
5 nömrəli tam orta məktəbin müəllimi*

Mütaliə mədəniyyətinin formalaşdırılması və inkişafı baxımdan məktəbin üzərinə böyük məsuliyyət düşür. Onun istiqamətləndirilməsi ən prioritet vəzifələrdəndir. Azərbaycan Respublikası təhsil nazirinin "Ümumtəhsil məktəbi şagirdlərinin mütaliə vərdislərinin təkmilləşdirilməsi və onlarda mütaliə mədəniyyətinin formalaşdırılması ilə bağlı tədbirlər barədə 16 dekabr 2014-cü il tarixli əmrin icrası ilə əlaqədar olaraq, Hacıqabul RTŞ-də müvafiq tədbirlər planı hazırlanmış və rayonun bütün məktəblərində əməli işlər həyata keçirilməyə başlanılmışdır. Dadaşov adına 5 nömrəli tam orta məktəbdə də bu istiqamətdə tədbirlərə start verilmişdir. Həqiqətən, son vaxtlar əhalinin əksər hissəsində kitab oxumaq meyli zəifləmişdir. Vaxt məhdudiyyəti, çoxsaylı telekanallarda nümayiş etdirilən əyləncə xarakterli zövqsüz şou-programların bolluğu, internet klubların cəlbədiciliyi, gənc və yeniyetmələrin kompüter oyunlarına, mobil telefonlara maraq göstərməsi onları kitabdən uzaqlaşdırır. Məşhur filosof Siseronun: "Kitab olmayan ev ruhdan ayrılan bədən kimidir" bənzətməsi təsadüfi deyil. Evdə valideynlərinin, məktəbdə yaşadılarının, ətrafındakı yaxınlarının kitab oxumadığını görən şagird, təbii ki, hər hansı əsəri əldə edib oxumaq arzusunda olmaz. Amma bədii əsər oxumayan, müasir və klassik ədəblərimizi və onların yaratdıqları sənət incilərini tanımayan, dünya ədəbi-bədii irsindən bixəbər insan heç vaxt müasir,

sivil, mədəni şəxs kimi yetişə bilməz.

Təhsil naziri cənab Mikayıl Cəbbarov bu məsələyə dəfələrlə toxunmuş, mütaliənin əvəzsiz rolunu döna-döna qeyd etmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin "Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında" sərəncamı ilə çoxsaylı əsərlər təkrar nəşr olunmuş və ölkə kitabxanalarına hədiyyə edilmişdir. Artıq respublikamızda Azərbaycan və dünya ədəbiyyatı kitabxanaları seriyasından klassik və müasir yazıçıların əsərləri çap olunmuş, elektron kitabxanalar yaradılmışdır. Bu gün istənilən əsəri tapmaq və oxumaq mümkündür. Əsas odur ki, insanda oxumaq istəyi, mütaliə həvəsi olsun. Ona görə ümumtəhsil məktəblərində şagirdlərin mütaliəyə istiqamətləndirilməsi, onlarda mütaliə mədəniyyətinin formalaşdırılması üzrə zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsi günün təxirəsalınmaz vəzifələrindəndir. Mütaliə mədəniyyətinin və oxuya motivasiyanın yüksəldilməsinə təkcə ədəbiyyat müəllimlərinin deyil, bütün məktəb kollektivinin, sinif rəhbərlərinin, kitabxanalarının birgə, səmərəli fəaliyyəti nəticəsində nail olmaq mümkündür. Valideynlər arasında da təbliğat və maarifləndirmə işlərinin aparılması, zənimcə, müsbət nəticə verir. Onların şəxsi nümunəsi övladlarının oxuya motivasiyasını gücləndirir. Kiçik yaşlarından, ibtidai siniflərdə artıq şagirdə mütaliə mədəniyyət

əşılınmalıdır. Məktəbimizin geniş, təmirli, gözoxşayan kitabxanası var. Kitabxanaçı Pərvanə Əliyeva burada səlīqə-sahman yaradıb. Şagirdlərdə mütaliə mədəniyyətini formalaşdırmaq məqsədi ilə əvvəlcə onlarda kitaba, bədii ədəbiyyata sevgi hissi yaratmaq və inkişaf etdirmək lazımdır. Dahi Nizami Gəncəvinin zəngin dühasının, ustad qələminin məhsulu olan misrələr kö-məyimizə yetir:

Dünyada nə qədər kitab var belə,
Çalışıb, əllaşib gətirdim ələ,
Oxudum, oxudum, sonra da vardım,
Hər gizli xəznədən bir dürr çıxardım.

Azərbaycan ən qədim zamanlardan nəhəng söz ustalarının, bədii və fəlsəfi təəyyül sahiblərinin məskəni kimi məşhur olub. Şagirdlərimizi onlardan yadigar qalan əsərlərlə tanış etməyi qarşımıza məqsəd qoymuşuq. Bu zaman şagirdlərin yaş və qavrama xüsusiyyətləri, psixoloji vəziyyətləri də nəzərə alınaraq, oxunması tövsiyə olunan əsərlərin siyahısını hazırlamışıq. Bədii ədəbiyyat insanın bədii zövqünü cilalayır, onun mənən zənginləşməsində, kamil şəxsiyyət kimi yetişməsində əhəmiyyətli rol oynayır. Biz tədbirlər planına humanizmi, xeyirxahlığı, xalqa bağlılığı, vətənpərvərliyi, dövlətçiliyə sdaqəti aşıl原因 əsərlərlə yanaşı, şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələri də daxil etmişik.

Müvafiq göstərişlərə uyğun olaraq ümumtəhsil məktəblərində məşhur yazıçıların, ədəbiyyat sahəsində Nobel mükafatına layiq görülmüş yazıçıların, eləcə də tanınmış Azərbaycan ədəblərinin yaradıcılığı və əsərlərinin məzmunu haqqında şagirdlərə məlumatlar çatdırılmalıdır. Artıq bu istiqamətdə xeyli iş görülmüşdür. Bu günlərdə görkəmli qırğız yazıçısı Çingiz Aytmatovun "Əsrə bərabər gün" romanı şagirdlərimiz tə-

rəfindən oxunmuş və müzakirə olunmuşdur. Kiçik yaşlı şagirdlərimizə Nobel mükafatı laureatı Redyard Kiplinqin əsərlərini oxumaq tövsiyə olunur. Onun əsəri əsasında çəkilmiş "Mauqli" cizgi filmi birgə izlənilmişdir. Yuxarı sinif şagirdlərinə isə Nobel mükafatı laureatı Ernest Heminqueyin "Əlvida, silah!" romanını oxumaq, roman haqqında rəylərini yazmaq tapşırığı verilmişdir. Sonra əsər müzakirə olunmuşdur.

Gözəl müəllim və yazıçı S.S.Axundovun "Qorxulu nağıllar"ına altıncı və yedinci sinif şagirdləri həmişə maraq göstərmişlər. A.Şaiqin, B.Vahabzadənin, Z.Yaqubun əsərləri mütaliə və müzakirə olunmaq üçün şagirdlərin ixtiyarına verilmişdir. Sürətli oxu müsabiqəsi keçirilmiş, bədii əsərlər əsasında lentə alınmış ekran əsərlərinə kollektiv baxış keçirilir. Ədəbi-bədii qiraət gecələri, "Ən fəal oxucu", "Bədii əsər haqqında ən yaxşı inşa", "Bədii əsər barədə ən mükəmməl rəy" müsabiqələri ədəbi-bədii hekayə axşamları da uşaqların mütaliə mədəniyyətinə kömək edir.

Kitaba, mütaliəyə maraq oyatmaq üçün bu barədə deyilən müdrik sözlər də yada salınır: "Kitab - bir kəsin o biri kəsə mənəvi vəsiyyətidir" (A.Gertsen), "Kitab insan ruhunun müqəddəs yazısıdır" (M.Qorki). Uşaqlara oxumağın vacibliyi də çatdırılmalıdır. P.Stil yazmışdır ki, "İdman bədən üçün, oxumaq isə ağıl üçün lazımdır."

Uşaqlara mütaliənin səmərəliliyi də izah edilməlidir. Mütaliəyə həvəs oyatmaq, heç də hər cür əsəri, yaxud internetdə qoyulan hər cür məlumatı oxumaq, öyrənmək demək deyildir. Onlar oxumaq üçün əsərləri müəllimin rəhbərliyi ilə seçməli və ancaq tövsiyə olunanları oxumalıdırlar. Mütaliə - tərbiyənin ən etibarlı açarıdır.